

פרק ארבעים ושבעה

ויושע ה' ביום ההוא וגו', במדרש (ילקו"ש בשלח) בשעה שיצאו ישראל ממצרים עמד עוזא שר של מצרים ואמר אומה זו שאתה מוציא ממצרים דין יש לי עליהם שאמרת כי גר יהיה זרעך ת' שנה ועדיין לא עברו ת' שנה אמר הקדוש ברוך הוא למיכאל החזר לו תשובה ושתק מיכאל השיב הקדוש ברוך הוא ואמר לעוזא יש לי ללמד זכות על בני כלום נתחייבו בני שעבוד אלא בשביל דבור אחד שאמר אברהם במה אדע כי גר יהיה זרעך כלום אמרתי אלא בארץ לא להם וכבר גלוי וידוע כי מיום שנולד יצחק נעשו לגרים באותה שעה הציל הקדוש ברוך הוא את ישראל מיד מצרים לכך נאמר ויושע ה' ביום

ההוא וגו' מיד מצרים. וביאור ענין זה כי אין דעת האדם דעת קונו, כי לפי דעת האדם ואף לפי שכל המלאכים לא נחשב מה שהיו יושבים בארץ כנען לגרות, כי לא היה להם דבר קשה השייך לגר כי היו חשובים בארץ כנען, אבל בעיני השם יתברך הוא גרות כי אי אפשר שלא היה מגיע אליהם דבר מה שבו היו גרים ואצל השם יתברך נחשב זה גרות. ובודאי אצל האדם לא נחשב גרות רק אם הוא שפל בעיני הכל כאשר הוא דרך הגר, אבל אצל השם יתברך שהוא מדקדק כחוט השערה לפי עומק השכל והמשפט נחשב אף בארץ כנען לגרות. וזהו שאמר הכתוב ויושע ה' ביום ההוא כי היו נושעים על ידי השם יתברך

אבל לא לפי דעת האדם, כי לפי דעת האדם ושכל האנושי לא יקרא גרות רק אם הוא גר גמור. וזה שאמר כי אין משפט השם יתברך משפט האדם, הרי גם כן השעבוד היה להם בדבר קטן מאוד שאמר אברהם במה אדע ואם כן בדבר קטן בא השעבוד, וכל זה בשביל כי הוא יתברך מדקדק במשפטו כחוט השערה:

בית ובית בכור היה אלא ללמדך שכל מי שהיה לו בכור ומת היה עושה לו אקינו ומעמידו בתוך ביתו ואותו לילה נשחטת והיה קשה בעיניהם כאותו יום שקברוהו ולא עוד אלא שמצרים קוברים אותם בבתיהם והיו הכלבים נכנסים דרך הכניץ ומוציאין את הגבורות בשיניהן ומתעמעץ בהם והיה קשה עליהם כאותו יום שקברום ע"כ. וביאור זה כמו שאמרנו, כי מצרים כחם היה חולה בגבורות וזה מפני שהיו עובדים למול טלה שהוא ראשית המזלות. והוא ידוע לחכמים למה מצרים היו עובדים למול טלה, במה שמצרים נקראים חמור המור דכתיב (חזקאל כ"א) אשר בשר החמור, שהחמור ראשון וכל מדריגתם המר, והחמור הוא ראשון בשמים וכל עובדים אצל ודכתיבם על החמור, ולפיכך כח מצרים כח בכור שהוא ראשון לכל עובדים למול ראשון. ולכך לא חמצא מצות בכור בבהמה. ומה שרץ בחמור, כי שרץ בחמור שהוא יותר ראשון כמו שהתבאר למעלה ולפיכך כאשר מת לו הבכור היה מעמידו בביתו כי הוא כח אלהים שלו, וכאשר הכה הקדוש ברך הוא בכוריהם לא החיים בלבד הכה אלא אף המתים ובהם, כמו שהכה אלהיהם דכתיב (שמות י"ג) ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, כי כח מצרים היה כח בכורות וקמו שלקה העי' שלהם שגם כן העי' מת הוא כך לקו הבכורים המתים ג"כ. נמצא מה שאמר כי אין בית אשר אין שם מת לומר שגם המתים מן הבכורות נדונים.

ואפילו הכי לא נתקדשו כדלקמן:

והנה כל בכור בארץ מצרים הכתוב נתן טעם למכת בכורות, דכתיב (שמות י') ואומר לך לשלחו ומהאן לשלחו הגני הורג בנג בכורך, ואת המכה היא הקשה מהכל. ואמר חכמים (עין רש"י וראו ס') שזאת המכה שקולה כנגד הכל, כי הבכור נקרא ראשית, והראשית במה שהוא ראשית הדבר הוא שקול נגד הכל כי הראשית הוא החולה אל הכל ומאחר שהוא החולה אל הכל נחשב כמו הכל. ולפיכך מכה זאת שווא בראשית שלהם שקולה נגד כל המכות שלא היו בראשית, וכאשר הגיע המכה אל ראשית שלהם או יצאו, כאשר התחלה נלקה שוב לא היה למצרים כח כלל אחר שהתחלה נלקה, וכל זמן שהראשית קיים שאו היה להם עריץ כח למצרים במה לא יצאו. ואמר חכמים (מכילתא בא' ס' י"א) מבכור פרעה אף פרעה בכור היה דכתיב מבכור פרעה שאין לומר בנו של פרעה דהא בנו כבר אמר דכתיב הישג על כסא אלא מה אני מקיים עד בכור פרעה אף פרעה בכור היה ועליו נאמר ואולם בעבור זאת העמדתו בבכור הראתה את כחי בים סוף שפרעה לגדול מזה מוכן לים סוף שטבע. ויש בזה רמז מופלא והוא דבר נעלם, שהי' פרעה בכור לפי כח מצרים שהי' חולה בפרט בבכור שהיו עובדים למול טלה, ולפיכך ראוי שיהי' המלך הזה גם כן בכור, כי היה גאולת מצרים כאותו זמן במלך שהי' מיוחד יותר בכח מצרים לכל היה הוא גובר על ישראל ביותר ולפיכך פרעה בכור היה, ודבר זה חבין במה שהיתה המכה האחרונה בבכורים לפי שהבכורה הוא כח מצרים דקא כמו שהתבאר. כלל הדבר כאשר ראינו כי עיקר מצרים הם הבכורים ראוי שיהיה המלך שהוא יותר עיקר גם כן בכור: **וכן אין שם בית אשר אין שם שם מת, והקשו לרבותינו ז"ל (מכילתא שם) ופי' בכל**

Significance of כבוד

Role of the hero

ואתם לא חצאו כיון שנתנו רשות למשחית שוב אינו מבחין בין צדיק לרשע, כך איתא בבבא קמא בפרק הכונס (ס' ע"א). אבל בבית ליכא למיחש שעל זה אמר ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם שאין למשחית רשות לבא שם. ומה שאמר שנתנה רשות למשחית אף על גב שהקדוש ברוך הוא בעצמו היה מכה במצרים, סוף סוף נתן רשות להשחית מי שירצה, כיון שהוא יתברך בעצמו הי' מכה בהם יש רשות להשחית כל מי שהוא משחית. אבל שאר לילה אין רשות למזיקים כמו הלילה הזה שרצה הוא יתברך בעצמו להכות מצרים, וכיון שהוא רוצה להכות כוון מנצח כל המשחיתים נמשכים אחריו וצוים להשחית ולפיכך אל יצא איש וגו'. ואם תאמר המצרים שבא לכתיהם המשחית למה לא מתו אף אותם שאינם בכורים, שהרי הכתוב מזהיר דבר זה לחת מן הדם על המזוזות ועל המשקוף לא לבכורים בלבד, ואם לא הייתה מצוה זאת מתו כלם דיו אף אותם שאינם בכורים א"כ למה לא מתו במצרים כלם. ויראה מפני שהיתה המכה ראויה בבכורים מפני גזירתו יתברך, לכך לא היו משחיתים באחרים והיו המשחיתים בזה נמשכים אחר השם יתברך להכות בכוריהם, והבכור והפשוט שני מיינים הם, אבל ישראל כולם הם בכורים אל השם יתברך, כדכתיב (שמות י') בני בכורי ישראל והיו נזוקים אף שאינם בכורים, דלא גרע מגדול הבית שהיו מתים כל